
Lucrarea în sine, ne arată însuși autorul principal al ei, Remus Rus, nu este doar o întreprindere științifică teologică, fie ea oricât de pertinentă, ci mult mai mult, cel puțin pentru alcătuitorul ei: „A scrie o astfel de carte, să știți, nu este un lucru greu, deloc, dimpotrivă, este foarte-foarte ușor. Este foarte ușor pentru că ai sentimentul că ai tot timpul lângă tine pe cineva care te obləduiește cu dragoste și te îndrumă mereu. Pentru că sincer să vă spun, multe din cele spuse în acest dicționar nu cred că aparțin minții mele, cred că mi-au fost dăruite de undeva, din afară. Iar acel din afară nu poate să fie decât cea căreia am vrut să-i închin această lucrare. Este o încercare de autodepășire într-un context de trăire maximă a unei realități pe care o ai în permanență alături de tine: Maica Domnului este mereu alături de noi, acolo unde ne ducem ea ne însoțește pe fiecare dintre noi așa cum Fiul ei cel iubit ne însoțește pretutindeni (*din Cuvântul prof. Remus Rus, cu ocazia lansării cărții la muzeul Mănăstirii Bogdana din Rădăuți, 25.02.2024*).

Pr. Lect. Univ. Dr. Ștefan NEGREANU

Elena Gherghinescu-Ziegler, *Femeia creștină, candelă a credinței. Studiu cu referire specială la activitatea femeilor ortodoxe din părțile Aradului din secolele XIX-XX*, Editura Mirador, Arad, 2024, ISBN 978-973-164-382-3, 274 pp.

Lucrarea distinsei doamne Elena Gherghinescu-Ziegler se înscrie, prin tematica abordată, în istoriografia locală, mai precis în istoriografia de specialitate, care tratează locul și rolul femeii în societate.

Titlul cărții trasează coordonatele esențiale ale volumului și se opresc asupra femeii creștine, asupra activității sociale și culturale, care devin mijloace de mărturisire și trăire a credinței. Femeia este privită de autoare ca o „candelă a credinței”, expresie sugestivă în definirea rolului femeii creștine de a lumina și călăuzi neconținut, mai ales tinerele generații, pe calea credinței și a virtuților. Subtitlul cărții lămurește deplin perimetru istoric și social în care se mișcă autoarea noastră. Adică, secolele XIX și XX, părțile Aradului și activitatea femeilor creștine ortodoxe române.

Așadar, cartea cuprinde două secole de mărturie a femeii creștine-ortodoxe-române din părțile Aradului, secole tumultuoase, cu ample transfor-

mări politice și sociale. Informația de ordin istoric cuprinsă în acest volum are un puternic substrat religios, cultural și social și este adunată din fonduri arhivistice, din presa vremii, din jurnale și memorii, din volume și studii de specialitate și din articole diverse. Lucrul acesta denotă atenta și complexa cercetare întreprinsă de autoare și face din prezentul volum o carte cu o valoare istorică și documentară deosebit de importantă, o carte de referință în istoriografia de specialitate.

Tema tratată nu este pentru prima dată abordată într-o carte sau într-un studiu amplu, însă noutatea acestui demers constă în bogăția informației de ordin istoric și ordonarea ei tematică și cronologică. Structurarea informației oferă o imagine complexă a ceea ce a fost femeia creștină ortodoxă, asociațiile și grupările femeilor creștine ortodoxe române pe parcursul sec. XIX și XX. Peste toate acestea transpare sfințita, discreția, delicatețea și intensitatea emoțională cu care autoarea se apleacă asupra acestei cercetări și încropește literă cu literă și rând cu rând, o istorie impresionantă și emoționată a femeii ortodoxe române. Desigur, aceste sentimente nu puteau să se nască decât din inima unei femei trăitoare a realităților credinței și istoriei acestor locuri, sentimente înnobilate prin experiența profesiei de actor.

Capitolele care compun corpul masiv al lucrării sunt precedate de trei capitole însumând o integrare a temei abordate în contextul mai larg al Sfinței Scripturi, al istoriei Bisericii creștine și al societății românești de sec. XIX; și aici mă refer, cu precădere, la capitolul 1. Capitolul 2 oferă o scurtă radiografie contextuală a activității femeilor ortodoxe din părțile Aradului, date de natură istorică menite să creeze o imagine de ansamblu asupra a ceea ce urmează să fie tratat.

Capitolul 3 abordează modele de femei ortodoxe, prototipuri (sfânta, monahia și preoteasa), care vor fi completate cu modele concrete din viața socială și bisericească a Aradului din sec. XIX și XX.

Capitolul 4, un capitol amplu, expune rodul cercetării pe care distinsa autoare a întreprins-o legat de problematica femeii ortodoxe române. Subcapitolele aferente structurează cronologic și gradual această tematică. De la emanciparea femeii în sec. al XIX-lea, la Reuniunea Femeilor Române din Arad, înființată la data de 31 ianuarie 1884. Apoi, prezența femeilor în Asociația Națională pentru cultura poporului român (ASTRA Arădeană, înființată în anul 1861), prin activitățile cultural-educative. Femeile ortodoxe și Războiul de Independență, un alt subcapitol, pune în valoare jertfelnicia femeilor române din părțile vestice pentru românii de dincolo de Carpați.

Femeile ortodoxe române devin un factor al unității de neam. Faptul acesta este magistral ilustrat prin acțiunile concrete ale vrednicilor preotese și doamne din societatea românească de atunci, prin colectele de bani și produse îndreptate mai apoi spre frontul de luptă. Subcapitolul 5 este rezervat școlilor de fete, idealul mult dorit de femeile române ortodoxe, susținut de întreaga elită românească, precum și de episcopii Aradului. Un subcapitol întreg se referă la Școala de fete din Arad, înființată în anul 1890, un adevărat centru al culturii de limbă română și ortodoxă.

Capitolul 5 se oprește asupra primei jumătăți a sec. al XX-lea, debutând cu o privire de ansamblu asupra Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, înființată la București, de către prințesa Alexandrina Cantacuzino, în anul 1910. Subcapitolul 2 supune atenției Școala Superioară de Fete cu internat din Arad, înființată în 1913 și inaugurată cu mare pompă. Autoarea are meritul să surprindă toate acțiunile în detaliu ale acestei societăți, mai ales din presa vremii. Mai mult, sunt redată fragmente din discursurile personalităților vremii referitoare la acțiunile femeilor ortodoxe române, ceea ce denotă aprecierea contemporanilor, a elitei politice și culturale române. Nu este trecută cu vedere implicarea femeilor ortodoxe române în Primul Război Mondial, precum și exemplara colaborare cu Societatea „Crucea Roșie”. Mărețul act de la Alba Iulia nu este ignorat de autoarea noastră, ci îi este conferit un subcapitol relevant în care se arată implicarea femeilor române în realizarea unității statale, implicare care se concretizează prin mai multe delegații oficiale formate din femei, reprezentând asociațiile feminine din Arad și instituțiile coordonate de acestea. Un episod particular este relevat în subcapitolul 5, anume despre vizita Generalului Berthelot în Arad și contribuția Reuniunii Femeilor din Arad la acest eveniment de rezonanță internațională. O bogată activitate și implicare din perioada interbelică este pusă în lumină în cartea pe care o prezentăm. Asociațiile înființate în această perioadă reliefează prezența constantă a femeii creștine în societatea postbelică românească. Autoarea ne face atenți și la acest segment al istoriei. Al Doilea Război Mondial le face sensibile pe femeile creștin-ortodoxe din părțile de vest, ceea ce duce la o implicare activă și complexă în spatele frontului, lucru evidențiat în subcapitolul 8. Capitolul se încheie prin prezentarea unor portrete biografice ale celor mai de seamă femei creștine din părțile Aradului, portrete care sistematizează bogata informație regăsită în capitolele 4 și 5.

Dacă studiile și cercetarea de ordin istoric s-au oprit asupra sec. XIX și a primei jumătăți a sec. XX, prea puțini cercetători și-au arătat interesul pen-

tru perioada comunistă. Autoarea noastră dedică capitolul 6 acestui răstimp al întunecării, lucru care aduce o noutate în istoriografia de specialitate. Autoarea are lăudabilul merit de a aduce la lumină chipuri de femei martire, care au sfințit pământul acesta și au consolidat vechile idealuri ale poporului nostru, dar și lupta de supraviețuire în condițiile potrivnice credinței și virtuților creștine. Cronici din acea vreme sunt puse pe răboj de distinsa autoare, cu vibrațiile și amintirile personale.

Ultimul capitol al cărții se constituie într-o notă absolută, deoarece aduce informații inedite despre activitatea femeilor ortodoxe române din perioada 1989-2018, toate aceste informații fiind dublate de mărturia personală a autoarei, implicată direct în reînființarea și organizarea Asociației femeilor creștin-ortodoxe din Arad, continuatoarea impresionantei tradiții și istorii legate de femeia creștin-ortodoxă din aceste părți de țară. Așa se explică și motivul scrierii acestei cărți, așa se explică rândurile emoționante și vibrante ale acestei cărți, așa se explică complexitatea de informație și emoție cuprinse între filele acestei cărți, așa se explică disponibilitatea autoarei pentru jertfa depusă în alcătuirea acestei cărți.

Volumul este îmbogățit și cu o anexă fotografică, care surprinde diverse chipuri de femei din trecut, precum și unele obiecte și clădiri care au avut legătură cu activitatea acestora.

Cartea cuprinde trecut, prezent și viitor. Trecut – fiind o cronică a urmelor lăsate de femeia creștină ortodoxă română, prezent – fiind o actualizare, o ducere la zi a istoriei celebrei societăți a femeilor creștine din Arad și viitor – prin putere exemplor diverse, marcante, impresionante ale femeilor creștine române, modele viabile pentru generația de azi și cele care vor urma.

Închei această recenzie prin evocarea câtorva nume de femei ortodoxe române, cuprinse în această carte și care trezesc și astăzi admirația, respectul și recunoștința noastră: jupâneasa Stanca Arsici, Elena Ghiba Birta, Efigenia Sina, Emilia Ciorogariu, Maria Doboș, Iuliana Șandor, Suzana Moldovan, Eva Dan, Ecaterina Mocioni, Iozefina Mocioni, Sofia Beleş, Hermina Popovici-Desseanu, Letiția Oncu, Elena Hamsea, Ersilia Sturdza, Zoe Mihălțan, Ileana Roșu, Iudita Secula, Ana Moga, Alexandra Mocioni, Sofia Oprea, Emilia Gurban, Elena Țăranu, Sidonia Secoșanu, Iuliana Lazarovici, Ida Mladin, Ecaterina Codreanu, Reghina Rădeanu, Floare Goldiș, Olga Mușan, Terezia Popovici, Aurelia Beleş, Rhea Ciontea, Maria Puticiu, Octavia Popovici-Desseanu, Marilena Bocu, Octavia Ciuhandu, Ana Damian, Adriana Ispravnic, Eugenia Cico-Pop, Elena Raicu, Livia Vuia, Elena Goldiș,

Elena Trăilescu, Maria Botiș-Ciobanu, Silvia Dârlea, Sofia Mihulin, Hortensia Papp, Consuela Georgescu, Virginia Hotăran, Cristina Ciorgariu și multe altele, ale căror nume sunt trecute în „Dipticul” neamului nostru românesc, al conștiinței noastre naționale și la Altarul ceresc.

Protos. Lect. Univ. Dr. Nicolae M. TANG

Mihaela Dana Șimon, Alin Florin Ciotea, *Școala din Șimand la 250 de ani de existență*, Editura Mirador, Arad, 2023, ISBN 978-973-164-374-8, 208 pp.

Orice comunitate, la un moment dat al istoriei, a avut o școală sau a înființat o școală, în scopul educării tinerelor vârstare. Astfel că școala va intra în timpul istoriei, creând un parcurs istoric specific articulat de evenimente istorice și de cei care au interacționat cu școala ca și instituție de învățământ: dascăli și elevi. Este și cazul comunității românești din Șimand, care are o primă formă de educație legată de biserică și de preot. Din vremurile străvechi legate de tinda bisericii și până în zilele noastre învățământul șimândan a cunoscut o evoluție istorică traversând secolele și oferindu-ne astăzi o prețioasă și impresionantă istorie de două veacuri și jumătate. Desigur, istoria Școlii din Șimand este mult mai veche, putând să o legăm de apariția comunității, însă ca formă instituționalizată ea coboară în timp până în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea.

Împlinindu-se 250 de ani de la prima mențiune istorică a Școlii din Șimand se cuvenea să fie reactualizat și rescris parcursul ei istoric, cu toate că vrednici înaintași au poposit asupra alcătuirii unui istoric, fiecare cu priceperea și dăruirea lui, cu ceea ce epoca respectivă punea la îndemâna lor, ca informație și ca metodă de lucru.

Nobila sarcină a fost preluată cu multă responsabilitate de către doamna profesoară Mihaela Șimon și de către tânărul teolog Alin-Florin Ciotea, doctorand al Facultății de Teologie „Ilarion V. Felea” din Arad, la catedra de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, o speranță deja dovedită a istoriografiei ecleziastice locale.